

POLOŽAJ DELAVCEV IN REŠEVANJE DELAVSKEGA VPRAŠANJA

Delavstvo, ki je predstavljal največji delež mestnega prebivalstva, je živelo dokaj revno. Zviševanje cen osnovnih življenjskih proizvodov je še poslabšalo njihov položaj. Ob nizkih plačah je vladala tudi velika brezposelnost. Stanovanja so bila majhna, neudobna in skromno opremljena, v njih pa je navadno živelo veliko otrok. Prehranjevalne navade in higiena so bile skromne, zato je bila umrljivost zelo visoka. Zaradi slabih življenjskih razmer, predvsem pa zaradi težkih delovnih razmer, je naraščalo delavsko nezadovoljstvo. Nevzdržne življenjske razmere so v začetku 19. stoletja pripeljale do izbruhov delavskega nezadovoljstva. Tak pojav je bil tudi **ludizem**, ko so delavci razbijali stroje, ker so mislili, da so ti krivi za njihovo brezposelnost in slabo življenje.

V tridesetih letih 19. stoletja se je v Veliki Britaniji pojavil **čartizem**, gibanje, pri katerem so delavci zapisovali svoje zahteve po boljših plačah, socialni varnosti in krajšem delavniku na listine (ang charter – listina), ki so jih pošiljali v parlament. Parlament je navadno takšne peticije zavrnil, tako da čartisti niso dosegli veliko, a so vendar pokazali, da lahko delavci v svojo korist storijo marsikaj, če se povežejo in združijo. Pravo delavsko gibanje se je začelo s stavkami, pri katerih so delavci sestavili svoje zahteve, prekinili delo in tako povzročili škodo delodajalcem. Dolgotrajne stavke so prizadele tudi delavske družine, ki so ostale brez dohodka, zato so mnogi delavci morali postati stavkokazi. Delavski nemiri so se iz Velike Britanije širili tudi v Nemčijo, Avstrijo, Francijo ...

Šlezijski tkalci živijo na robu možnosti za preživetje – lakota in obup.

Za izboljšanje življenjskih razmer so se delavci začeli združevati in povezovati. Tako so nastajala delavska društva, delavske stranke in sindikati, ki so skrbeli za obubožane delavske družine. V nekaterih državah je delavcem uspelo, da so si pridobili nekatere socialne izboljšave, na primer zdravstveno in pokojninsko zavarovanje. V nemškem cesarstvu je bila delavska stranka celo tretja najmočnejša stranka v državi. Od srede 19. stoletja je postajala rešitev socialnega vprašanja vse bolj pereče. V Angliji so ustanovili strokovno delavsko združenje "Trade unions" (Delavsko združenje), v katero se je vključilo več kot milijon delavcev. V evropskih deželah so nastajala številna delavska izobraževalna in podporniška društva. V Evropi so se močno razmahnili tudi **sindikati**, ki so delavce združevali po strokah, kasneje pa so se združili po regionalnem načelu v enotno zvezo. Za nadaljnji razvoj socialističnih idej delavskega gibanja je postal najpomembnejši **marksizem**. Njegova ustanoviteljica sta bila Karl Marks

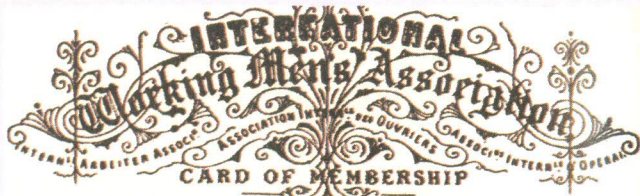
in Friedrich Engels. Na podlagi raziskovanja vzrokov za nastanek socialnega vprašanja sta razvila zgodovinski materializem kot sociološko-filozofski temelj za politični boj delavcev, ki se bo končal z revolucijo. Ta bo vzpostavila novo družbo brez izkoriščanja in brez družbenih razredov. Proces razvoja družbe sta razložila v Komunističnem manifestu. Večina komunističnih in socialdemokratskih gibanj se je v naslednjem obdobju sklicevalo na teorije teh dveh mislecev, ki pa v praksi velikokrat niso pripeljale do pričakovanih rezultatov.

Razcepljenost delavskih gibanj je zahtevala širše mednarodno povezovanje. Tako so leta 1864. ustanovili prvo mednarodno delavsko zvezo – **Prvo internacionalo**. V njej je potekal oster boj med različnimi smermi delavskega gibanja.

Kljub naporom organizaciji ni uspelo delavstva tesneje povezati (vodstvo ni bilo enotno, različne struje so zagovarjale različne oblike vstaje). Leta

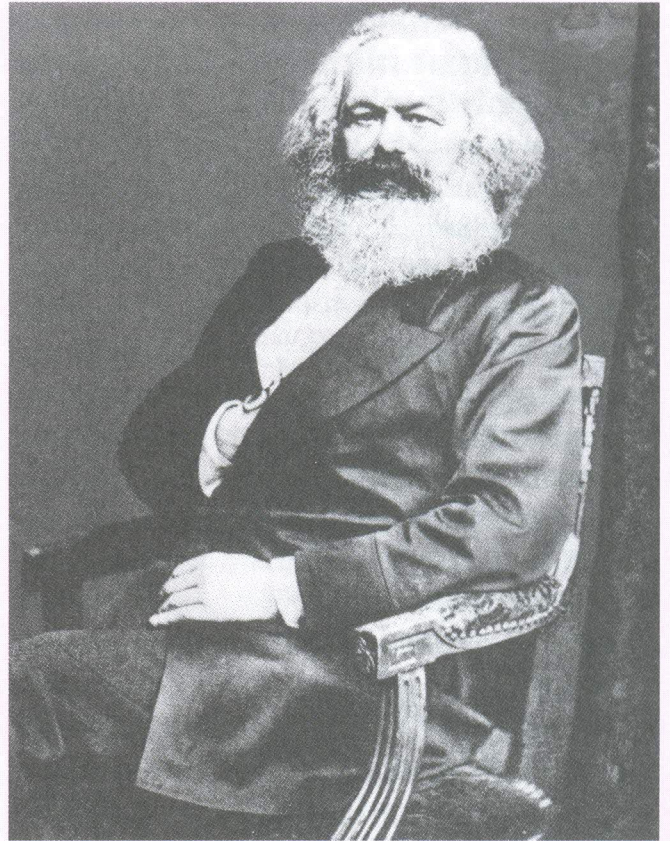
Pripadnik policije razpusti zborovanje delavcev na podlagi izrednega zakona proti socialnim demokratom v Nemškem cesarstvu.

This is to Certify that Cit. H. Jung was admitted
a Member of the above Association in September 1864
and paid as his Annual Subscription for the year 1869. P. Shaw
Corresponding Secretary for America.
Bernard Cor. Sec. for Belgium. Jules Journaud Italy
Eugen Schwardt France Ant. ha us Zabicka Poland

Članska izkaznica Mednarodnega združenja delavcev (Prva Internacionala), leta 1864 ustanovljene zveze socialističnih delavskih skupin.

1876 je Prva internacionala razpadla in še dolgo ni prišlo do poenotenja delavskega gibanja. Leta 1889, ob stoletnici francoske revolucije, je bila na pobudo voditeljev nemškega delavskega gibanja v Parizu ustanovljena **Druga internacionala**. Čeprav je Druga internacionala obnovila mednarodno povezavo delavskih gibanj, je med njimi ustvarila le rahlo povezavo. Težišče njenega dela je bilo na kongresih, na katerih so koordinirali cilje delavskih strank različnih dežel. Že na svojem prvem kongresu je Druga internacionala sprejela sklep, da se 1. maja praznuje dan mednarodnega delavskega gibanja kot spomin na žrtve velike stavke 1. maja 1866 v Čikagu. Praznovanje 1. maja je kljub preganjanju mobiliziralo milijonske delavske množice. Delavci so se vse bolj vključevali v politični boj. Od osemdesetih let

Karl Marx, filozof socializma

19. stoletja so ustanavljali politične stranke, ki so se praviloma imenovali **socialnodemokratske stranke**. Najmočnejše so bile v Nemčiji, Franciji in Angliji. Ker so bili delavci politično organizirani, je bilo na volitvah izvoljenih vedno več njihovih poslancev (npr. v Nemčiji). V praksi so se te stranke zelo oddaljile od izvirnih marksističnih teorij, ki so bile v stvarnosti industrijske dobe velikokrat že zastarele.

Vprašanja

1. Razloži, zakaj so nastala delavska društva.
2. Opiši položaj delavcev v 19. stoletju.
3. Primerjaj položaj delavcev ob koncu 19. stoletja s položajem delavcev danes.

ludizem: neorganizirana začetna oblika delavskega gibanja, pri kateri so ljudje uničevali stroje v prepričanju, da so ti krivi za njihovo revščino

stavkokaz: delavec, ki dela kljub stavki

sindikati: širša prostovoljna strokovna organizacija delavcev, ki varuje, ohranja in razvija gospodarske ter socialne interese in pravice vseh včlanjenih delavcev